

УДК 37.035.6 (71)

ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ В СІМ'Ї ПОЧУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УЧНІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В КАНАДІ

О. І. Козьменко

У статті розглядається роль сім'ї у вихованні почуття національної ідентичності старшокласників, значущість її цілеспрямованого педагогічного впливу на формування особистості та громадянських якостей молодих канадців, охарактеризовано засоби і компоненти сімейного виховання в умовах полікультурного суспільства.

Ключові слова: *почуття національної ідентичності, сімейне виховання, канадські старшокласники.*

Сім'я відіграє значну роль у вихованні й становленні особистості, формуванні її світогляду, звичок, потреб, ідеалів, ціннісних орієнтацій. Саме в батьківській родині закладаються основи громадянської культури, усвідомлення підростаючою людиною себе часткою своєї Батьківщини. Сім'я є тим первинним осередком, де викристалізовується почуття національної ідентичності, де дитина опановує соціальний досвід, успадковує традиції. Виховання почуття національної ідентичності в канадській родині обумовлюється вимогами формування людини в демократичному, полікультурному суспільстві. Тому його складовими компонентами мають бути повага до представників усіх народів, що мешкають на терені країни, їхньої культури, релігії, традицій, мови, відчуття братерської єдності й гордості за країну, в якій кожному гарантовані можливості для самовиявлення, права і свободи.

На визначну роль сім'ї у справі громадянського виховання вказували А. Макаренко, В. Сухомлинський, М. Стельмахович. Такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як А. Іванов, І. Снежкова, Т. Стефаненко, Е. Еріксон, Ж. Піаже та інші вважають, що саме від сім'ї залежить успіх виховання майбутнього дорослого громадянина. Безпосередньо в Канаді ідеї єднання сімейного і соціального факторів у громадському вихованні обстоювали К. Бродерік, Дж. Джонстон, І. Джонсон, Дж. Лі, Дж. Льюїс, М. Максвелл, Дж. Маршалл, А. Сіарс, І. Херберт та ін.

Проблема виховання в сім'ї почуття національної ідентичності у молодій генерації канадців є перманентно актуальною. В родині вперше відбувається виховання почуття національної ідентичності, і саме сім'я сприяє формуванню народу і становленню нації. Родина з її постійним природним характером впливу на особистість покликана формувати характер, переконання, погляди, світогляд дитини. Виховання дітей є однією з її найважливіших функцій. Вона забезпечує належні матеріальні та педагогічні умови для фізичного, морального й духовного розвитку дитини, становлення особистості. В умовах полікультурного суспільства Канади перед сім'єю постає складне завдання спрямувати свідомість старшокласника на визнання себе частиною суспільної єдності, ідентифікувати себе з канадським народом. Канадський уряд звертає увагу на піднесення і зміцнення престижу сім'ї та підвищення ролі батьків у вихованні гідних громадян.

Метою статті є показати роль сім'ї у вихованні почуття національної ідентичності в учнів старшого шкільного віку в Канаді.

Визначення ідентичності старшокласника супроводжується зацікавленістю у спілкуванні з іншими людьми, знайомстві з їхніми ціннісними орієнтаціями, думками, поведінкою. В цьому процесі батьки слугують прикладом наслідування певної культурної поведінки, виконують роль авторитетних джерел інформації стосовно соціальних, політичних, національних та інших проблем. Канадські вчені вважають, що родинне виховання покликане формувати якості та властивості особистості, які допомагають гідно долати труднощі й перепони на життєвому шляху. Досвід численних поколінь свідчить, що до таких якостей відносять фізичне здоров'я, розвинутий інтелект, працьовитість, патріотизм, моральність, емпатійність, духовність, готовність до активного суспільного життя. Саме вони й становлять квінтесенцію сімейного виховання в Канаді [6].

Канадські батьки намагаються використовувати оптимальні засоби виховного впливу на своїх дітей, особливо старшого шкільного віку, які певною мірою засвоїли етико-моральні норми поведінки в школі, мають достатньо стійкі переконання щодо своїх обов'язків громадянина і людини. Завдання батьків полягає в тому, щоб сприяти утвердженню цих переконань, виявляти позитивне ставлення до політики уряду, спрямованої на розбудову канадської нації, брати особисту участь у подоланні суспільно значущих проблем і заохочувати дітей до цих акцій. Персональний приклад батьків у поєднанні з відвертістю переконань визнаються за найбільш

ефективний важіль педагогічного впливу на особистість старшокласника.

У Канаді велике значення приділяється фізичній культурі, оскільки вважається, що фізично розвинена людина, як правило, сповнена здоров'я, оптимізму, більш впевнена у власних силах, готова до подолання труднощів і перешкод. Спорт у Канаді сприймається як національна традиція, поширена серед усіх верств населення. Канадці пишаються тим, що саме в їхній країні було започатковано найбільш шановані в наші дні зимові види спорту, серед яких хокей посідає першість. Це почуття зберігається поколіннями і прищеплюється в сім'ї. Сімейні спортивні прогулянки на свіжому повітрі за будь-якої погоди є типовими для канадців. Спортивний дух, потреба в заняттях фізичною культурою стали відмінною рисою канадців, важливим стрижнем, який згуртовує їх в єдину націю. Діти старшого шкільного віку за моральної підтримки батьків беруть участь у шкільних і молодіжних спортивних змаганнях, часто не тільки заради спортивних успіхів, але й задля емоційного задоволення, спілкування з однолітками, підвищення фізичного тону [4]. У сім'ї фізичне виховання дітей забезпечується створенням здорового способу життя, правильною організацією розпорядку дня, заняттями спортом, загартуванням організму тощо. Вважається, що спортивні заняття виховують у підростаючої людини дисципліну, цілеспрямованість, активність, працелюбність, прищеплюють навички здорового способу життя – якості, що становлять основу національного характеру канадців і передаються у спадщину молодому поколінню. Опитування батьківської громадськості та старшокласників щодо універсальної користі спорту, проведені канадськими педагогами, виявили спільність поглядів на позитивну роль спорту в житті окремої людини і нації. Вони вважають спортивну діяльність захоплюючою й веселою, а отримані вміння і навички такими, що “сприятимуть прогресу в навчанні та майбутній роботі” [3].

Зміцнення фізичних сил і здоров'я дитини традиційно розглядаються як важливий компонент сімейного виховання в Канаді. Проте фізичне здоров'я людини залежить від стану природного та соціального оточення, його якісних параметрів, котрим у Канаді приділяється значна увага. Канадський науковець Б. Вогт, досліджуючи питання впливу навколишнього середовища Канади на сім'ю, зазначає, що “якість життя, стан навколишнього середовища та здоров'я щільно пов'язані. У фізичному оточенні міської або сільської місцевості якість будівель (їхній зовнішній вигляд, ізоляційні, будівельні матеріали), планування розміщення (безпечна

територія, дитячі майданчики, близькість розташування соціальної інфраструктури) суттєво впливають на психологічне самопочуття людини” [6]. Тому намагання канадців жити в гармонії з природою виявляється і в розташуванні і побудові житла. Навіть тип помешкання відображає уявлення канадців про співіснування людини з природою, оскільки канадська національна традиція передбачає три типи житла – кондомініуми, приватні будинки та міські дома – таунхауси. Кондомініум – це квартира у багатоповерховому будинку. Обов’язковими елементами кондомініуму є спортивний комплекс (сауна, басейн, тенісні корти, тренажерний зал), банкетна зала, гараж та цілодобова охорона. Перевагою є огорожена територія з дитячими майданчиками та наявність зелених насаджень навколо будинку. Але більш традиційними для канадців є приватні будинки, які бувають двох видів – окремі (detached) та подвоєні (semi-detached). Майже кожна канадська родина може дозволити собі окреме житло та мати гідні умови для виховання молодого покоління. Розташування сучасних будинків відбувається з мінімальною шкодою для довкілля, що привчає дітей дбайливо ставитися до нього, до оточуючої флори і фауни. Сучасні будинки мають так звані “санруф” – частина даху, виконана зі спеціального скла для кращого використання сонячного тепла та світла. Таунхаус – це частина дво-, триповерхового будинку, що має окремий вхід та власну ділянку землі за домом. Отже, усі традиційні типи житла забезпечують дітей гідними умовами для всебічного розвитку, можливістю перебувати на свіжому повітрі, допомагати батькам по господарству, піклуватися про домашніх улюбленців і представників дикої фауни, до яких усі члени родини ставляться із глибоким співчуттям і симпатією.

Основу свідомого громадянства становлять інтеріоризовані інтелектуально-почуттєві якості особистості, що впливають на формування її світогляду, ставлення до своїх обов’язків як громадянина і людини. У зв’язку з цим інтелектуальному і моральному вихованню в канадських сім’ях приділяється значна увага.

Інтелектуальне виховання передбачає зацікавлену участь батьківської громадськості у розвитку пізнавальних інтересів, здібностей, нахилів і талантів дітей; формуванні поважливого ставлення до знань, постійного їх поновлення й удосконалення. Прищеплення поваги до книг як джерела знань відбувається в сім’ях Канади з раннього дитинства. Родинне відвідування бібліотек дуже поширене у канадських провінціях, заохочується урядами і схвалюється громадськістю, оскільки це позитивно

позначається на сімейних стосунках, сприяє їхньому зміцненню. Отже, в канадських сім'ях добре розуміють, що батьківщина починається з малюнка в дитячій книжці, з довірливих стосунків між дітьми і батьками, щирого бажання батьків через книгу сприяти духовному й інтелектуальному зростанню своїх дітей. Не меншу увагу вони приділяють відбору дитячих іграшок відповідно до вікових особливостей, інтересів і практичної користі для дітей. Важливим стимулом у забезпеченні дітей іграшковим приладдям виступає бажання сприяти розвитку їхньої пізнавальної й інтелектуальної активності. Для дітей середнього та старшого шкільного віку в Канаді існує ціла індустрія з виробництва інтерактивних ігор, створюються та постійно оновлюються цікаві сайти. Підлітки, маючи доступ до мережі веб-сайтів і знайомлячись із цікавою для них інформацією, поглиблюють свій соціальний досвід, самостверджуються в онтогенетичному відношенні, опановують громадянські цінності [5].

У канадському суспільстві надзвичайно високо цінується працелюбність – якість, що виховується насамперед в сім'ї. Тому трудове виховання посідає чільне місце у підготовці молодого покоління до життя, повноцінного функціонування в суспільстві. У канадській сім'ї потреба в трудовій діяльності трансформується в національну рису характеру, яка передбачає бажання і вміння працювати, поважливе ставлення до суспільної і приватної власності, до природних багатств. Високо цінуються такі якості особистості, як ощадливість, господарність, готовність до активної життєдіяльності в умовах ринкових відносин. Також турбота про диких та свійських тварин є однією із характерних рис канадців. Навіть практична відсутність безпритульних тварин у канадських містах є показником високого рівня свідомості громадян. У Канаді існує мережа центрів допомоги тваринам, різноманітні співтовариства, метою яких є піклування про свійських та диких тварин, сприяння гуманному ставленню до них та їхнього захисту. Відповідальне ставлення до домашнього улюбленця виховує почуття милосердя до живих створінь та турботливе ставлення до них. Наявність свійських тварин позитивно позначається на формуванні особистості старшокласника. Російський психолог В. Родіонов, який досліджував питання впливу домашніх тварин на дітей різних вікових груп, в тому числі й старшокласників, стверджує, що їхня наявність у сім'ї сприяє формуванню в молодій генерації почуття відповідальності, турботливості, чуйності, забезпечує психологічний комфорт. «Важливо – підкреслює психолог, – що домашня тварина стає зв'язуючою ланкою між дітьми і

батьками, вона допомагає спілкуванню в сім'ї, усуває назріваючі конфлікти. У підлітковий період, коли соціальна ізоляція може поглибити труднощі, з якими стикаються старшокласники, домашня тварина стає ідеальним каталізатором міжособистісних стосунків" [1].

Естетичне виховання становить важливу складову підготовки підростаючого покоління до життя в сім'ї. Традиційно в канадських сім'ях батьки залучають своїх дітей до естетичного оздоблення подвір'я (незалежно від його розмірів), надаючи йому привабливого вигляду, виявляючи при цьому творчу фантазію і художній смак. Часто вхідні двері до будинку прикрашають вінком із сухих квітів з написом про гостинне запрошення до господи. У садочках розташовують різноманітні дерев'яні фігури тварин і людей, вирощують квіти, слідкують за станом трави на газоні. Важливо відзначити, що батьківська громадськість Канади приділяє велику увагу естетичному оздобленню ігрових майданчиків, які слугують не тільки місцем активного відпочинку і оздоровлення дітей та підлітків, а й виконують виховну роль, прищеплюючи їм гарний смак та потребу в естетичному облаштуванні оточуючого їх середовища [6]. Головне в цьому оздобленні є те, що діти звикають до гарного, вони сприймають його як належне, не мислять свого існування поза естетичним, не стикаються з байдужістю, відчувають піклування про себе. Отже, державна і сімейна традиція утримувати місце проживання у привабливому вигляді спадково передається дітям, прищеплюючи їм художній смак, уміння створювати естетичне середовище.

Естетична культура старшокласників, їхні смаки та почуття формуються під впливом етнічних традицій, що підтримуються у родині, але важливу роль у цьому процесі відіграє знайомство з надбаннями національного мистецтва Канади. Це формує в них почуття гордості за країну, сприяє самоідентифікації з нею. Знайомство старшокласників із мистецтвом і літературою формує у них відчуття психологічної причетності до культурних цінностей своєї країни, бажання і готовність брати особисту участь в їхньому відтворенні й примноженні. Уряд країни (від федерального до провінційних та місцевої адміністрації) всіма можливими засобами заохочує батьківську громадськість до підвищення культурного рівня та підтримує аматорські ініціативи. У такий спосіб підвищується авторитет батьків, зростає їхній виховний вплив на дітей, які відчувають, що батьки не абстраговані від громадянських ідей, котрі прагнуть їм прищепити [4].

Також важливе місце у формуванні почуття національної ідентичності

у молодого покоління в канадській сім'ї відіграє релігія. Вона визнається духовною основою канадського суспільства, на якому плекаються добropорядні почуття мешканців країни і які передаються у спадщину новим поколінням. Канадські педагоги відзначають, що християнська релігія позитивно впливає на виховання в молоді гуманістичних якостей, толерантності, добролюбства, почуття причетності до братерства народів, що мешкають на терені спільної для них батьківщини [2]. Для більшості канадців християнські ідеали й цінності є взірцем сімейного виховання молодого покоління.

Сім'я має непересічний вплив на формування свідомості зростаючої особистості, виховання в неї високих громадянських якостей, які поєднуються з любов'ю до Батьківщини і народу, який її створює. Саме в сім'ї відбувається різнобічний розвиток молодого покоління, прищеплюються якості, притаманні канадському народові: моральність, працелюбність, мужність, витривалість, толерантність, любов до природи та потреба в її збереженні. Релігійне виховання відіграє важливу роль духовного оберегу, що консолідує канадську людяність у націю, передаючи кращі його надбання молодому поколінню. Отже, сім'я є тим природним середовищем, в якому молоде покоління канадського народу дбайливо пестується, терпляче виховується і перетворюється на свідомих громадян країни, ім'я якої – Канада.

Література

1. Родионов В. Друг человека / В.Родионов // Школьный психолог. – 2006. – № 20. – С. 31-33.
2. Bagley C. Self-Esteem and Religiosity: Comparison of 13- to 15-Year-Old Students in Catholic and Public Junior High Schools / Christopher Bagley, Mallick Kanka // Canadian journal of education. – 1997. – Vol. 22. – Issue 1. – Pp. 89–92.
3. Expectations, Values and Academic Behaviors / [J. S. Eccles, T. F. Adler, R. Futterman et al.] // In Spence J. T., (Ed.) Achievement and Achievement Motivation / J. T. Spence (Ed.). – San Francisco: W. H. Freeman, 1983. – Pp. 75-146.
4. Hutchinson S.L. Differentiating Parent Practices Related to Adolescent Behaviour in the Free Time Context / S.L. Hutchinson, C.K. Baldwin, L.L. Caldwell // Journal of Leisure Research. – 2003. – 35(4). – Pp. 396-422.
5. Moscovitch A. Good Servant, Bad Master? Electronic Media and the Family. Contemporary Family Trends [Електронний ресурс] / A. Moscovitch. – Ottawa: The Vanier Institute of the Family, 2007. – Режим доступу: <http://www.vifamily.ca/library/cft/media07.html>
6. Vogt B. Families and the Environment: Understanding, Cultivating and Celebrating their Links [Електронний ресурс] / Barbara Vogt // Contemporary Family Trends

(Vanier Institute of the Family, 2008). – Режим доступу:
<http://www.vifamily.ca/library/cft/parenting.html>

ПРОБЛЕМА ВОСПИТАНИЯ В СЕМЬЕ ЧУВСТВА НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ У УЧЕНИКОВ СТАРШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В КАНАДЕ

Е. И. Козьменко

В статье рассматривается роль семьи в воспитании чувства национальной идентичности старшеклассников, значение ее целенаправленного педагогического влияния на формирование личности и гражданских качеств молодых канадцев, характеризуются средства и компоненты семейного воспитания в условиях многокультурного общества.

Ключевые слова: чувство национальной идентичности, семейное воспитание, канадские старшеклассники.

THE PROBLEM OF EDUCATION IN THE FAMILY OF FEELING OF NATIONAL IDENTITY AT SENIOR PUPILS IN CANADA

O. I. Kozmenko

In article the family role in education of feeling of national identity of seniors, value of its purposeful pedagogical influence on formation of the personality and civil qualities of young Canadians are examined, means and components of family education in conditions of multicultural society are characterized.

Keywords: feeling of national identity, family education, Canadian senior pupils.

Козьменко Олена Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальних наук та психології Северодонецького інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом (м. Северодонецьк, Україна) E-mail: olena_kozmenko@mail.ru

Kozmenko Olena Іванівна – the candidate of pedagogical sciences, the associate professor of the department of social sciences and psychology of Severodonetsk institute of Interregional Academy of personnel management (Severodonetsk) E-mail: olena_kozmenko@mail.ru

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В. В. Червонецький

Reviewer – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor V.V. Chervonetsky